

УДК 336.72

І. С. Гурська,
к. е. н., доцент, ВП НУБіП України "Бережаський агротехнічний інститут"
І. О. Федуняк,
к. е. н., доцент, ВП НУБіП України "Бережаський агротехнічний інститут"

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

I. Hurska,
Ph.D., Associate Professor, SS of NULES of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"
I. Feduniak,
Ph.D., Associate Professor, SS of NULES of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"

FUTURE DEVELOPMENT OF BREAST IN TERNOPIL REGION

У статті проаналізовано основні тенденції розвитку молочного скотарства у Тернопільській області. Проведено аналіз поголів'я корів, обсягів виробництва молока та середніх надоїв молока на одну корову у динаміці в розрізі категорій господарств. Визначено сукупність факторів, що впливають на розвиток галузі молочного скотарства регіону.

Розглянуто передумови створення молочно-скотарських кооперативів на регіональному рівні. Встановлено, що створивши обслуговуючі кооперативи, виробники молока вирішили б стратегічні задачі щодо перспектив розвитку молочного скотарства.

На основі проведених наукових досліджень розроблено схему взаємозв'язків між різними учасниками ринку молока. Доведено, що важливим напрямом покращення економічних умов розвитку молочного скотарства може стати часткове відшкодування державою основних витрат на будівництво та реконструкцію молочно-скотарських комплексів після їх введення в експлуатацію, насамперед на умовах фінансового лізингу.

The major trends of dairy farming in the Ternopil region was analyzed in the article. Was analyzed the number of cows, milk production and average milk production per cow in the dynamics by class households. Set of factors that influence the development of dairy industry in the region was defined.

The preconditions creation of milk cooperatives was considered at the regional level. Was established if create cooperatives service, milk producers have decided to strategic tasks regarding the development of dairy farming.

Based on the conducted scientific research schemed of relationships between market participants milk were research. It is proved that an important direction to improve the economic conditions of dairy can be a partial state compensation fixed costs for construction and renovation of dairy facilities after commissioning, especially in terms of financial leasing.

Ключові слова: молочне скотарство, виробництво, поголів'я, продуктивність, реалізація, ціна, кооперація, лізинг.

Key words: dairy cattle, produce, livestock, productivity, sales, price, cooperation and leasing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Молочна галузь становить значну частку сфери матеріального виробництва АПК та відіграє одну з основних ролей розвитку на-

ціонального господарства країни. Перспективи розвитку та функціонування галузі є надзвичайно актуальними, оскільки молоко та молочні продукти є особливо цінними і

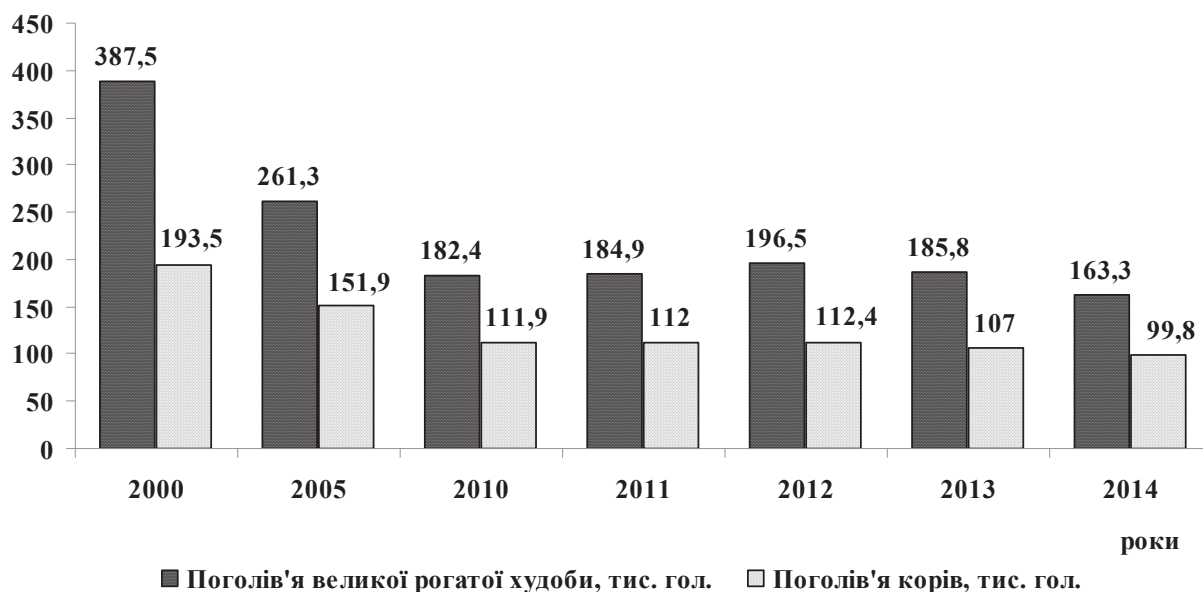

Рис. 1. Поголів'я великої рогатої худоби в аграрних господарствах всіх форм власності Тернопільської області, тис. гол.

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області.

незамінними продуктами харчування людини.

Низька ефективність галузі, непаритетність відносин між виробниками та переробними підприємствами молочної продукції постачальниками ресурсів спричинили фінансові проблеми у більшій частині аграрних формувань, значно ускладнили можливість впровадження ресурсозберігаючих технологій та інвестиційно-інноваційних проєктів.

Проблеми, що існують, практично набули системного характеру, вирішення яких потребує комплексного підходу щодо підвищення ефективності галузі на основі оптимізації параметрів організаційно-економічних засад при виробництві конкурентоспроможної продукції молочного скотарства, спрямованому на раціональне використання наявних ресурсів.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний вклад у дослідження теоретичних і практичних питань, пов'язаних із розвитком молочної галузі, зроблено у працях: П.С. Березівського, Т.Г. Дудара, М.М. Ільчука, М.В. Калінчика, О.А. Камілової, М.К. Пархомцята ін. Проте залишаються недостатньо висвітленими питання пошуку можливостей відродження галузі на регіональному рівні.

МЕТА СТАТТІ

Головною метою статті є дослідження стану виробництва молока аграрними підприємствами Тернопільської області, виокремлення позитивних та негативних тенденцій розвитку, що відбуваються у даній сфері, окреслення перспектив розвитку галузі.

Таблиця 1. Виробництво продукції молочного скотарства господарствами Тернопільської області

Показники	Роки						Відхилення (+/-) 2014 р. до 2000 р.
	2000	2010	2011	2012	2013	2014	
Усі категорії господарств							
Виробництво молока, тис. т	505,6	416,7	418,1	459,6	485,9	480,6	-25,0
Удій молока від 1 корови, кг	2613	3563	3710	4073	4541,2	4815,6	2202,6
Сільськогосподарські підприємства							
Виробництво молока, тис. т	21,1	34,5	37,7	44,2	48,5	52,8	31,7
Удій молока від 1 корови, кг	1493	4279	4330	4815	5250	5469	3976
Господарства населення							
Виробництво молока, тис. т	432,7	382,2	380,4	415,4	437,4	427,8	-4,9
Удій молока від 1 корови, кг	2780,8	3714,3	3707,6	4036,9	4504,6	4769,2	1988,4

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області.

Рис. 2. Динаміка обсягів, цін реалізації молока та молочних продуктів аграрними формуваннями Тернопільської області

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розвиток молочної галузі в сучасних ринкових умовах — це кількісна та якісна структура ресурсного забезпечення, а невідкладними проблемами є впровадження прогресивних технологій утримання та годівлі тварин, використання високопродуктивних порід та зменшення витрат енергоресурсів, збільшення робочих місць. Тільки реалізація цих завдань позитивно впливатиме на виробництво та реалізацію конкурентоздатної молочної продукції.

Важливими напрямками для стабільного розвитку молочної галузі в аграрних формуваннях є: раціональне використання ресурсного потенціалу; розміщення, спеціалізація та концентрація виробництва з урахуванням природних умов; удосконалення механізмів цінової політики, фінансово-кредитної та банківської систем; організація виробничої діяльності на основі інвестиційно-інноваційного розвитку; контрактна система заготівлі молочної сировини між товаровиробниками і переробними підприємствами.

Розвиток молочної галузі характеризується системою показників, за допомогою яких можна визначити поточний стан, динаміку економічних процесів та виявити резерви щодо перспектив.

Аналіз даних рисунка 1 показує, що у 2000 р. на Тернопільщині в усіх категоріях господарств налічувалося 387,5 тис. гол. великої рогатої худоби, з них 193,5 тис. гол. корів (або 49,9 %). У 2014 р. показник кількості великої рогатої худоби становив 163,3 тис. гол., з них 99,8 тис. гол. корів (61,2 %). Занепад тваринництва в регіоні є наслідком не відпрацьованості відповідного організаційно-економічного механізму та державного регулювання економіки. Основне поголів'я зосереджено в особистих селянських господарствах.

Молочне скотарство опинилося у складній економічній ситуації, а саме: поголів'я корів скорочується, хоча продуктивність їх зростає. Таке явище зумовлене економічною ситуацією в молочному скотарстві, які можна об'єднати у дві групи виробників. Перша — це ті господарства, які не змогли адаптуватися до умов ринкової економіки, наслідком чого є скорочення поголів'я корів. Друга група — це господарства, які збільшують виробництво молока і не тільки за рахунок збереження або нарощування поголів'я корів, але передусім, за рахунок удосконалення технології, поліпшення раціону годівлі, активної племінної роботи, використання продуктивніших корів, налагодження системи маркетингової діяльності [2, с. 113—121].

Рис. 3. Взаємовідносини у молокопродуктовому ланцюгу

Власна розробка.

Виробництво молочної сировини забезпечує дрібнотоварний сектор, а саме: господарства населення, які виробляють її у вісім разів більше, ніж сільськогосподарські підприємства. Як відомо, конкурентоздатність дрібнотоварного виробництва в масштабах ринку невисока. Тому проблема конкурентоспроможності молока (і як сировини, і як кінцевої продукції) постає особливо гостро. Її вирішення набуває надзвичайної ваги, оскільки від цього залежать такі процеси як інтегрування до світових ринків (табл. 1).

Загальна тенденція до зменшення обсягів виробництва молока за досліджуваний період спостерігається в усіх категоріях господарств Тернопільської області — на 25,0 тис. т. Скорочення обсягів виробництва у 2014 р. порівняно з 2000 р. відбулося за рахунок господарств населення — на 4,9 тис. т. У сільськогосподарських підприємствах за даний період намітилась незначна тенденція до зростання обсягів виробництва молока — на 31,7 тис. т. За даними державної статистики середній надій молока на одну фуражну корову в 2014 р. порівняно із 2000 р. у господарствах усіх форм власності Тернопільщини збільшився на 2202,6 кг, за рахунок збільшення цього показника у сільськогосподарських підприємствах на 3976 кг і становив 5469 кг.

Втрата сільськогосподарськими підприємствами позицій на ринку молока зумовлена недостатньо обґрунтованою й недосконалою системою організаційно-економічних умов, відсутністю напрямів стратегічного й ефективного розвитку молочного скотарства. Водночас господарства населення зайняли позиції лідера у виробництві молока, що призвело до зниження якості молочної сировини, яка надходить на переробку від цієї категорії господарюючих суб'єктів.

В умовах ринкових відносин досить гострою є проблема реалізації виробленого молока. Жорстка конкуренція в ринковому середовищі спонукає сільськогосподарські підприємства до пошуку нових ринків збуту, щоб забезпечити прибуткову діяльність.

Обсяги реалізації молока та молочних продуктів на переробні підприємства в 2014 р. порівняно з 2005 р. збільшилися на 22 тис. т (рис. 2). Господарствами населення Тернопільської області виробляється понад 89 % молока. Особливістю такого виробництва є низька якість молочної сировини, яка, здебільшого, відповідає II гатунку. Окрім того, несприятливою для господарств населення є і цінова ситуація на ринку молока. Якщо за 1 т молока та молочних продуктів реалізованих сільськогосподарськими підприємствами виплачувалось у 2014 р.

3524,3 грн./т, то особистим господарствам населення 2242,5 грн./т. Тому значна частка молока виробленого в домогосподарствах не надходить на переробні підприємства, а залишається для внутрішніх потреб населення.

Перспективним напрямом є створення молочарських обслуговуючих кооперативів. Як вказують фахівці, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив — це неприбуткова організація, що функціонує з метою надання своїм членам послуг, необхідних для ведення господарства, та прагне підвищити суми їх прибутків [1, с. 7].

Створивши обслуговуючі кооперативи, виробники молока вирішили б декілька стратегічних задач: по-перше, питання механізації виробництва — кооператив може надавати вичерпний перелік послуг для своїх учасників, по-друге, контроль якості молочної сировини — в кооперативі напружується контроль показника якості, а також відповідальність його членів за недотримання прийнятих умов виробництва, по-третє, кооператив є юридичною особою, а отже, має всі права для реалізації своєї продукції за більшими цінами на молокопереробні підприємства, ніж окремі товаровиробники, а також інші переваги гуртового (кооперативного) виробництва молочної сировини [2, с. 133—137].

Аналіз проведених досліджень дає можливість визначити перспективні напрями розвитку молочної галузі регіону. Нами запропоновано використовувати наступну схему взаємозв'язків між учасниками ринку молока (рис. 3).

Прямі зв'язки — це відносини аграрних товаровиробників, з одного боку, та підприємств молокопереробної промисловості — з іншого, які дають змогу найефективніше вирішувати проблеми збуту молока та молочних продуктів, зберігаючи якість та забезпечуючи прибутковість усіх партнерів у молочному бізнесі.

Важливим напрямом покращення економічних умов розвитку молочного скотарства може стати часткове відшкодування державою основних витрат на будівництво та реконструкцію молочних комплексів після їх введення в експлуатацію, насамперед на умовах фінансового лізингу.

Встановлено, що на сьогоднішній час лізинговий кредит у світовій економіці займає друге місце за обсягом інвестицій після банківського кредиту, тому що він дозволяє користувачам мати широкий доступ до передової техніки і технологій, а в молочному скотарстві дає можливість придбання племінної худоби молочних

порід. Тому вітчизняні підприємства повинні розглядати лізинг як один із ефективних способів залучення капіталу.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень сучасного стану молочного скотарства в Тернопільській області, ми пропонуємо такі основні напрями перспектив його розвитку: сприяння концентрації виробництва молокопродукції у найбільш сприятливих за природно-географічними та соціально-економічними умовами районах; посилення державного контролю за безпечністю і якістю молочної продукції з метою підвищення довіри споживачів до вітчизняної продукції і стимулювання попиту; сприяння на законодавчому рівні розвиткові сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; удосконалення фінансового лізингу та системи пільгового кредитування молокопереробних та сільськогосподарських виробничих підприємств для закупівлі обладнання з метою модернізації виробництва.

Література:

1. Березівський П.С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні / П.С. Березівський. — Львів: "Українські технології", 1998. — 256 с.
2. Устік Т. Проблеми і перспективи регулювання обсягів виробництва та якості молочної продукції / Т. Устік О. Помаз // Збірник наукових праць ЧДТУ, 2013. — Вип. 34. — Ч. 1. — С. 132—137.
3. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив: практичний посібник / Кол. авт. — К.: Аграрна освіта, 2009. — 128 с.

References:

1. Berezovsky, P.S. (1998), Production efficiency market formation and cattle production in the Carpathian region [Efektyvnist' vyrobnytstva i formuvannia rynku produktsii skotarstva v Karpats'komu rehioni], Ukrainian technologies, Lviv, Ukraine.
2. Ustica, T. and Pomaz, A. (2013), "Problems and prospects of regulation production and quality of milk products", Proceedings of ChSTU, vol. 34, no. 1, pp. 132—137.
3. Voskobijnyk, Yu. P. Voskobijnyk, Yu. S. and Honcharenko, V. V. (2009), Agricultural Service Cooperative: A Practical Guide [Sil's'kohospodars'kyj obsluhovuiuchyj kooperatyv: Praktychnyj posibnyk], Agricultural Education, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2016 р.